

ДИСЦИПЛІНА «СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ» У ЗМІСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

ACADEMIC DISCIPLINE "SOCIAL AND PEDAGOGICAL BASICS OF STUDENTS' VOLUNTEER ACTIVITY" IN THE CONTENT OF TRAINING OF FUTURE SOCIAL WORKERS

У статті актуалізовано проблему професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Розкрито зміст їхньої підготовки до організації волонтерської діяльності учнівської молоді під час вивчення дисципліни «Соціально-педагогічні основи волонтерської діяльності учнівської молоді». Розглянуто структуру та зміст дисципліни. Визначено тематику лекційних і практичних занять та завдання для самостійної роботи студентів. Доведено, що впровадження у навчальний процес дисципліни «Соціально-педагогічні основи волонтерської діяльності учнівської молоді» дасть змогу підвищити якість професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Ключові слова: соціальний працівник, професійна підготовка, учнівська молодь, навчальна дисципліна, готовність до організації волонтерської діяльності.

В статье актуализирована проблема профессиональной подготовки будущих социальных работников. Раскрыто содержание их подготовки к организации волонтерской деятельности учащейся молодежи в процессе изучения дисциплины «Социально-педагогические основы волонтерской деятельности учащейся молодежи». Рассмотрены структура и содержание дисциплины. Определены тематики лекци-

онных и практических занятий и задания для самостоятельной работы студентов. Доказано, что внедрение в учебный процесс дисциплины «Социально-педагогические основы волонтерской деятельности учащейся молодежи» позволит повысить качество профессиональной подготовки будущих социальных работников.

Ключевые слова: социальный работник, профессиональная подготовка, учащаяся молодежь, учебная дисциплина, готовность к организации волонтерской деятельности.

The article actualizes a problem of future social workers' professional training. A content of their preparation to the volunteer activities organization of students' youth during the process of studying such an academic discipline as "Social and pedagogical basics of students' youth volunteer activities" is disclosed. Structure and content of the academic discipline are analyzed. Thematic structure of lectures and practical classes as well as tasks for students' individual work is defined. It is proved that integration of the discipline "Social and pedagogical basics of students' youth volunteer activities" to the educational process will increase a quality of future social workers' professional training.

Key words: social worker, professional training, students' youth, academic discipline, readiness to the volunteer activities' organization.

УДК 378.02:37.016

Червоненко К.С.,
аспірант кафедри педагогіки
та педагогічної майстерності
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Стрімкий соціально-економічний розвиток суспільства, активне впровадження інформаційних технологій в освіті передбачають відповідний рівень підготовки майбутніх фахівців, здатних до швидкої адаптації та переорієнтації у нових умовах сьогодення, які постійно підвищують вимоги до професійної компетентності випускників. Це вимагає впровадження нових форм і методів вищої освіти, зокрема, у сфері підготовки майбутніх соціальних працівників, спрямованої на забезпечення фундаментальних основ спеціалізованої підготовки та включення нових соціально орієнтованих спеціалізацій (напрямів) із врахуванням актуальних соціальних потреб. Згідно з реформою вищої освіти в Україні було внесено певні зміни до переліку напрямів підготовки фахівців соціальної сфери. Наприклад, напрям підготовки 6.010106 «Соціальна педагогіка», який раніше був визначений окремим напрямом підготовки галузі знань «Педагогічна освіта» за наказом МОН України № 1151 від 6 листопада 2015 р. «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», став відповідати

спеціальності 231 «Соціальна робота». Ці зміни актуалізують проблему оновлення системи та розширення напрямів підготовки фахівців соціальної сфери, зокрема соціальних працівників. Наприклад, одним із важливих напрямів підготовки майбутніх соціальних працівників визначено формування їхньої готовності до організації волонтерської діяльності учнівської молоді. Реалізація такого виду діяльності з представниками учнівської молоді сприятиме їх подальшій підготовці до самостійного здійснення волонтерської діяльності та активній участі у волонтерському русі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми формування готовності до здійснення різних напрямів професійної діяльності соціальних працівників виступають предметом наукових розвідок багатьох учених. Наприклад, загальні теоретичні та методологічні аспекти професійної підготовки соціальних працівників наведені у роботах таких учених, як О. Безпалько, В. Бочарова, Р. Вайнола, О. Водяна, Т. Голубенко, Д. Данко, І. Зверева, А. Капська, О. Карпенко, Т. Логвіненко, А. Ляшенко, І. Мільничук, Л. Міщик, Ю. Рябова та інші. Особливостям реалізації різних форм волонтерської діяльності як напряму роботи майбутніх

соціальних працівників були присвячені дослідження О. Акімової, О. Богданової, Л. Вандишевої, Т. Лях, З. Бондаренко та інших науковців. Водночас проблема формування готовності майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді вимагає додаткового вивчення, особливо, що стосується розроблення змісту процесу фахової підготовки, спрямованого на формування цієї готовності, через впровадження у навчальний процес дисципліни «Соціально-педагогічні основи волонтерської діяльності учнівської молоді».

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатньо вирішеною залишається проблема розкриття змісту підготовки майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді.

Мета статті – охарактеризувати зміст підготовки майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді під час вивчення навчальної дисципліни «Соціально-педагогічні основи волонтерської діяльності учнівської молоді».

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в Україні здійснюється у різних формах, а саме: очній, очно-заочній, заочній, вечірній, екстернаті та інших; за різними рівнями кваліфікації та спеціалізації в середніх і вищих навчальних закладах.

Предметом дослідження виступає зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, які здобувають освіту за першим (бакалаврським) рівнем у закладах вищої освіти.

У «Термінологічному словнику з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти» професійна підготовка розглядається як система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості, знань, навичок, умінь і професійної готовності [3, с. 146]. Зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників відповідає стандартам вищої освіти України з підготовки бакалаврів соціальної роботи, де визначено ключові орієнтири для закладів вищої освіти щодо розроблення освітньо-професійних програм та освітньо-кваліфікаційних характеристик, згідно з якими здійснюється підготовка.

Професійна підготовка соціальних працівників являє собою цілеспрямований процес формування їхньої готовності до здійснення професійної діяльності у різних соціальних сферах, який забезпечується різними засобами та, за твердженням О. Карпенко, «має здійснюватися на основі єдності теорії та практики навчання, реалізації у навчальній діяльності репродукції та творчості, раціонального й емоційного <...> та ґрунтуватися на основних дидактичних принципах» [2, с. 55].

У контексті дослідження професійну підготовку ми будемо розглядати як процес формування готовності майбутніх соціальних працівників до здійснення професійної діяльності, зокрема до організації волонтерської діяльності учнівської молоді. Формування цієї готовності в системі фахової підготовки виступає важливим компонентом професійної компетентності майбутніх соціальних працівників і забезпечується цілеспрямованою системою аудиторної та позааудиторної роботи.

Важливим змістовим компонентом системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників виступає викладання дисципліни «Соціально-педагогічні основи волонтерської діяльності учнівської молоді». Це зумовлено тим, що сучасне суспільство вимагає активного залучення підготовлених волонтерів до вирішення низки соціальних проблем, а найпершим інститутом із підготовки потенційних волонтерів виступають саме загальноосвітні навчальні заклади, в яких соціальні працівники можуть виступати активними організаторами волонтерської діяльності.

Дисципліну побудовано відповідно до вимог кредитно-модульної системи. Загальний обсяг дисципліни становить 90 годин, що відповідає 3 кредитам. Навчальний матеріал об'єднано у 9 тем, вивчення яких передбачає аудиторну (34 години) та самостійну роботу (56 годин).

Оцінювання знань студентів у процесі вивчення дисципліни передбачає використання рейтингової системи оцінювання, якій підлягають кожен вид самостійної роботи, ефективна робота на практичному занятті та виконання модульних контрольних робіт. Підсумкова оцінка виставляється за рейтинговими показниками балів, отриманих протягом семестру. Покращити результат можна завдяки складанню заліку наприкінці семестру.

Розглянемо специфіку дисципліни «Соціально-педагогічні основи волонтерської діяльності учнівської молоді». Метою курсу визначено надання студентам ґрунтовних знань щодо організації волонтерської діяльності учнівської молоді, особливостей розвитку шкільного волонтерського руху в Україні; оволодіння методикою організації волонтерської діяльності учнівської молоді; розвиток у студентської молоді соціальної активності, навичок усвідомленої та активної розбудови власного життя; створення ситуації здійснення квазіпрофесійної діяльності майбутніми соціальними працівниками.

Серед основних завдань навчальної дисципліни було визначено такі: розкриття особливостей міжнародного волонтерського руху, визначення суті основних послуг, які надаються волонтерами, визначення ролі та функцій волонтерів у сфері соціально-педагогічної діяльності, ознайомлення з особливостями залучення учнівської молоді до волонтерської діяльності та способами їх заохочення, управління та координації.

Унаслідок засвоєння курсу студенти повинні знати таке: генезу волонтерської діяльності у світі та Україні; дефініції понять «волонтер», «волонтерство», «волонтерська діяльність», «волонтерський рух»; соціальні та психологічні аспекти здійснення волонтерської діяльності; основні ресурси волонтерського руху; нормативно-законодавчі акти щодо підтримки і розвитку волонтерства учнівської молоді; найважливіші риси волонтерства учнівської молоді; вимоги до особистісних і професійних характеристик потенційного волонтера; форми визнання праці волонтерів із числа учнівської молоді; особливості організації та проведення волонтерських заходів; зміст і напрями діяльності учнівських волонтерських груп; етапи розроблення волонтерських програм і проектів для представників учнівської молоді.

Серед основних умінь, якими майбутні бакалаври соціальної роботи мають оволодіти у процесі викладання дисципліни, необхідно зазначити такі: вміння правильно обирати форми, методи та засоби волонтерської діяльності з учнівською молоддю; координувати діяльність, визначати необхідні ресурси; складати перелік вимог до волонтерів, здійснювати їх відбір, інструктаж та орієнтування; розробляти та реалізовувати волонтерські програми та проекти з представниками учнівської молоді; здійснювати супровід, моніторинг та оцінку їхньої діяльності.

Програма дисципліни передбачає формування спеціальних компетенцій (здатностей) у майбутніх соціальних працівників, спрямованих на ефективну роботу щодо організації волонтерської діяльності учнівської молоді.

Зміст дисципліни передбачає проведення лекційних і практичних занять. Незважаючи на практичну спрямованість курсу, лекційним заняттям відводиться третина аудиторної роботи, оскільки лекція виступає однією з ефективних форм поширення теоретичних наукових знань. Саме через лекції викладач має змогу впливати на формування ціннісних орієнтацій студентів, не лише розкривати наукові поняття, положення, але й цілеспрямовано формувати світоглядні, моральні, етичні цінності особистості майбутнього соціального працівника. Під час лекції викладач знайомить слухачів із найсучаснішою інформацією, результатами останніх досліджень і власних спостережень, а також узагальнює та систематизує знання студентів, отримані на практичних заняттях, деталізує їх, прояснює глибинний смисл.

У рамках навчальної дисципліни «Соціально-педагогічні основи волонтерської діяльності учнівської молоді» ми пропонуємо таку тематику лекційних занять: «Волонтерський рух у світі та в Україні. Волонтерство в сучасній Україні», «Волонтерство як добровільний вибір кожної людини», «Основи волонтерської діяльності з учнівською молоддю»,

«Менеджмент волонтерської діяльності учнівської молоді», «Основи розробки волонтерських програм для учнівської молоді». Лекційні заняття розкривають основні теоретичні положення з історії світового та українського волонтерського руху, знайомлять із нормативно-правовою базою, що регламентує здійснення волонтерства в Україні та світі, визначають напрями реалізації та особливості організації й менеджменту волонтерської діяльності учнівської молоді.

Велике значення в процесі викладання дисципліни мають практичні заняття, які сприяють поглибленню та закріпленню знань, формуванню вмінь і навичок, необхідних для реалізації всіх теоретичних положень. Практичні заняття ґрунтуються на теоретичній основі, сприяють розвитку логічного мислення студентів, формують вміння аналізувати явища, узагальнювати факти, сприяють формуванню здатності самостійно використовувати набуті знання та вміння щодо планування, організації та керівництва волонтерською діяльністю учнівської молоді.

Тематика практичних занять відповідає робочій програмі дисципліни та представлена різноманітними завданнями пошукового та дослідницького характеру. Серед цікавих практичних завдань можна виділити такі: складання переліку волонтерських заходів для учнівської молоді; складання словника відповідних волонтерських термінів; підготовка різноманітних доповідей; розроблення опитувальників, пам'яток, анкет, рекламних оголошень щодо залучення волонтерів, планів співбесід із потенційними волонтерами; розроблення програми просвітницького тренінгу, плану роботи волонтерського гуртка та Школи волонтерів у навчальному закладі; складання паспорту соціального проекту; розроблення, проведення та аналіз волонтерського заходу з представниками учнівської молоді; розігрування ситуації інтерв'язі з волонтерами з числа учнівської молоді тощо.

Практичні заняття передбачають використання індивідуальних, групових і колективних форм роботи, залучення студентів до рольових, імітаційних і ділових ігор, проблемних дискусій, під час яких здійснюється аналіз конкретних ситуацій, вирішення важливих проблем щодо організації волонтерської діяльності учнівської молоді.

Після завершення кожного практичного заняття викладач підбиває підсумки та надає своє перспективне бачення подальшої практичної діяльності в рамках дисципліни. Це визначає велике значення черговості лекційних і практичних занять, логічно пов'язаних між собою під час аудиторної роботи.

Наступним важливим компонентом вивчення дисципліни «Соціально-педагогічні основи волонтерської діяльності учнівської молоді», який сприяє формуванню у студентів здатності до само-

стійного планування та організації самоосвітньої діяльності, виступає самостійна робота майбутніх соціальних працівників, на яку, згідно з навчальною програмою, відводиться 56 годин.

Зміст самостійної роботи студента визначається навчальною програмою дисципліни, методичними рекомендаціями, завданнями та вказівками викладача, забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни, а саме: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій викладача, нормативними документами тощо [1, с. 245].

Самостійна робота студентів передбачена програмою дисципліни «Соціально-педагогічні основи волонтерської діяльності учнівської молоді», здійснюється у процесі аудиторної та позааудиторної самостійної роботи, яка передбачає як обов'язкові, так і добровільні завдання. Прикладами завдань виступають такі: підготовка доповідей на волонтерську тематику, аналіз діяльності благодійних волонтерських організацій в Україні та світі, ознайомлення з нормативно-правовою базою здійснення волонтерської діяльності в Україні та світі, створення комп'ютерних презентацій, створення довідників для організаторів волонтерської діяльності учнівської молоді, розроблення паспорту та реалізація волонтерських проектів тощо.

Висновки. Отже, підготовка майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді ефективно здійснюється не тільки на практиці позааудиторної роботи, до якої студенти активно залучаються, але й через упродовження спеціальних інтерактивних курсів, одним з яких виступає дисципліна «Соціально-педагогічні основи волонтерської діяльності учнівської молоді». Вивчаючи її, майбутні соціальні працівники здобувають професійно важливі спеціальні знання та вміння, формують необхідні особистісні якості та набувають практичного досвіду щодо організації волонтерської діяльності учнівської молоді.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гладуш В.А., Лисенко Г.І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія: навч. посібник. Дніпропетровськ: ТОВ «Роял Принт», 2014. 416 с.
2. Карпенко О.Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспект: монографія / За ред. С.Я. Харченка. Дрогобич: «Коло», 2007. 374 с.
3. Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти / авт. кол.: Є.Р. Чернишова, Н.В. Гузій, В.П. Ляхоцький та ін.; за наук. ред. Є.Р. Чернишової; Держ. вищ. навч. заклад «Ун-т менедж. освіти». К.: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2014. 230 с.